

**Vänersborgs Tingsrätt
Mark- och Miljödomstolen
Box 1070
462 28 Vänersborg**

Mål M1262-18

Överklagan av DOM 2018-12-27 meddelad i Mark- och miljööverdomstolen Vänersborg avseende överklagat beslut av MPD Hallands läns beslut av den 14 mars 2018 i ärende nr 551-7425-17, i saken; Avslutande av prövotidsutredning för vindkraftverk på fastigheterna Bökås 1:1, 2:1, 3:1, 4:1 m.fl. i Hylte kommun.

Föreningen God Livsmiljö Hylte har via artikel i Hallandsposten informerats om att dom avkunnats 2018-12-27 i detta ärende. Vi har på egen begäran inhämtat domslut och yttrande från Naturvårdsverket och Lunds Universitet, som vi erhållit via mail 2019-01-04

Vänersborgs TR M1262-18 Aktbil 28

Vänersborgs TR M 1262-18 Dom 2018-12-27

Vänersborgs TR M1262-18 Aktbil 26

Vi kan i domen konstatera att tingsrätten inte behandlat våra skrivelser som insänts vid två tillfällen

1. 2018-06-15. Mål M1262-18. Yttrande mot KumBro Vind AB:s överklagan av Länsstyrelsens i Hallands Läns (MPD) beslut av den 14 mars 2018-03-14 (dnr 5517425-17) ang. avslutande av prövotidsutredning för vindkraftverk på fastigheterna Bökås 1:1 med flera i Hylte kommun. Bilaga 1.
 - 1.1 Vi blev i första fasen avvisade av länsstyrelsen Halland.
 - 1.2. Detta beslut överklagades enligt bilaga 2. Överklagan av länsstyrelsen Hallands avvisningsbeslut 2018-06-26 (dnr 5517425-18), avseende överklagan av KumBro Vind AB:s överklagan av Länsstyrelsens i Hallands Läns (MPD) beslut av den 14 mars 2018-03-14 (dnr 5517425-17) ang. avslutande av prövotidsutredning för vindkraftverk på fastigheterna Bökås 1:1 med flera i Hylte kommun. Där vi redovisade att vi i rätt tid 2018-06-15, insänt överklagan i enlighet med den kungörelsedelgivning som meddelats i Hallandsposten 2018-06-23 av Vänersborgs Tingsrätt, Mark- och miljödomstolen.
 - 1.3. Länsstyrelsen återtog därefter avvisningen och meddelade att vi hade rätt att överklaga och att handlingarna skulle översändas till tingsrätten.
2. 2018-07-25. Vi har också översänt överklagan och material direkt till tingsrätten, enligt bilaga 3.
3. 2018-10-16. Vi har slutligen i yttrande i ärende M2709-18, avseende E.ONs överklagan av villkor 6 och 7 i tillstånd för utökad vindkraftsanläggning Örken–Munkabol i Hylte och Halmstads kommuner, på andra sidan Nissadalen, dels anmält vårt överklagande i detta ärende, samt dels tillfört nya fakta om kraftig pipistrellkoloni som innesluts av två vindkraftverk (Björksjön).

Dessa skrivelser är inte upptagna i domslutet.

Det föreligger således någon form av förbiseende som avses i lagen (1996:242) om domstolsärenden 33 §. Domen är därmed inte korrekt och rätten ska då komplettera och ompröva sitt avgörande enligt lagen om domstolsärenden 34 §.

Detta är helt i linje med Århuskonventionen som innehåller flera bestämmelser om tillgång till rättslig prövning, däribland artikel 9.3 vilken är aktuell i det här målet och står över svensk lagstiftning. Här finns starkt stöd i flera domslut i EU-domstolen. Målen i artikel 9.3 i Århuskonventionen är att säkerställa ett effektivt domstolsskydd av rättigheter enligt

unionsrätten. Det råder inget tvivel om att det beslut som fattats av Miljöprövningsdelegationen är ett sådant beslut som avses i artikeln.

Det finns dessutom starkt skydd för fladdermöss och i synnerhet de två högriskarter som dödsats vid de åtta vindkraftverken och som nämns i bilaga IVa till Fågel- och Habitatdirektivet och är angivna i Bernkonventionens bilaga II, Bonnkonventionens bilaga II och EUROBAT Guidelines 2015. De omfattas därför av ett strikt skyddssystem enligt artiklarna 11 och 16 i samma direktiv. Detta miljöprövningsärende ska därför omfattas av unionsrätten. EU-kommissionen har redan 2007 angett tydliga Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC.

Domen är baserad på en rad bristfälliga slutsatser. Domstolsförhandlingarna kretsade till stor del om definitionen av begreppet "idling", som avfördes som ofarligt. Amerikanska studier visar att detta begrepp omfattar verkens tillstånd i fri rörelse under den så kallade "cut-in"-vindhastigheten som ligger vid ca 4 m/s. Enligt studie av Arnett, Huso, Schirmacher, Hayes; *Altering turbine speed reduces bat mortality at wind-energy facilities*, visade undersökning i Alberta redan 2007 att "idling" orsakade ungefär samma dödlighet som vid höjd cut-in speed till 5.5 m/s. Bilaga 4. Dödligheten reducerades endast 57- 60 % av den tidigare höga dödligheten om 19 djur/verk. Även EU:s Action Plan för skydd av fladdermus, fastslår att *"At wind speeds below operational cut-in speeds, turbines are generally "freewheeling". Even though turbines are not producing any electricity while freewheeling, they still may rotate at high speeds that are lethal to bats"*.

Det satta temperaturkriteriet om 14 °C, saknar dessutom all vetenskaplig relevans. Då domen riskerar att få en prejudicerande effekt är det därför ytterst viktigt att den upphävs för att inte enbart bli ett slag i luften.

Föreningen God Livsmiljö Hylte yrkar således på omprövning av ärendet och vidhåller därmed våra krav i överklagan av länsstyrelsens i Hallands Läns (MPD) beslut av den 14 mars 2018-03-14 (dnr 5517425-17) ang. avslutande av prövotidsutredning för vindkraftverk på fastigheterna Bökås 1:1 med flera i Hylte kommun och yrkar skärpning av villkoren för driftstopp till att gälla

- perioden 15 maj - 15 juni samt 15 juli – 15 september
- under förutsättning att vindstyrkan i rotorhöjd är < 8 m/s och att temperaturen samtidigt är > 8 °C.
- fortsatt kontroll med automatisk utrustning, för komplett artbestämning, fortsatt uppföljning av högriskarterna brunfladdermus, pipistrell och lokal barbastell, utvärdering av de kumulativa effekterna av vindkraftverk på båda sidor om Nissadalen och avrapportering efter tre år.
- i avvaktan av korrekt implementering av EUROBATS Guidelines 2015 i Sverige
- i avvaktan av länsstyrelsen Hallands hantering av det nationella programmet för barbastell och den egna rapporten om hög förekomst av denna art i området.
- i avvaktan av nationellt åtgärdsprogram för pipistrellarter
- /Utgår. i avvaktan av framställan till EUROBAT, Bonn, avseende europeiskt åtgärdsprogram för skydd av migrerande arter och organisationens uppföljning av EUROBAT Guidelines 2015/ och ersätts av
- i avvaktan på nationella och internationella program för skydd av fladdermöss enligt EU Action Plan

Villkoret bör också kompletteras med tillägg att det omgående ska kunna ändras till de kriterier som sedan fastställs i de nationella och internationella kontrollprogrammen.

Vi anser att statistiken inte redovisar det totala dödstalet då större delen av de döda djuren torde vara honor under födosökstid, vilket medför att den enda ungen med stor sannolikhet dör av svält. Tyska rapporter visar högre dödlighet för honor på hösten för migrerande

arter som passerar Tyskland. Den redovisade minskningen av dödligheten om ca 60-90 % är därför ytterst osäker och närmast cynisk, då det enbart flyttar problemet och blundar för de ekologiska effekter som uppstår långt innan arten nått kritiskt stadium.

Vi anser också att frågan om produktionsbortfall är av akademisk art och ska lösas på annat sätt. Vi har till regeringen föreslagit att detta kan lösas med enkel kompensation och motsvarande förlängning av tiden för certifikatstöd. Del av denna tid är ändå avsatt för underhållsinsatser och energibehovet är lågt så det bör vara en direkt vinst att inte slita ut mekaniska system, utan mer ekonomiskt att avvakta tider med större lönsamhet. Eftersom detta har en stor EU-politisk dignitet bör frågan också överföras till EU-kommissionen. Vi har i pågående prövning av fallet Munkaböl (Bilaga 4) åberopat behov av begäran om förhandsavgörande vid EU-domstolen avseende pippistrellkoloni i området.

Ansvaret dessa åtgärder åligger länsstyrelser och Naturvårdsverket.

Vi emotser omgående svar då vi annars måste vända oss till Mark- och Miljööverdomstolen för ansökan om prövningstillstånd.

Hyltebruk 2019-01-08
Gert Björklund
Föreningen God Livsmiljö Hylte
Ordförande

Halmstad 2019-01-08
Ove Björklund
Föreningen God Livsmiljö Hylte
Ledamot

Annex Sakskäl

Konkreta sakskäl är väl redovisade i angivna skrivelser.

Vi kan ytterligare framföra följande stöd;

- Jens Rydell. Kontrollprogram för uppföljning av vindkraftens påverkan fladdermöss (140225). Bilaga 6.
- EU Bats Action Plan. Kontrollprogram för uppföljning av vindkraftens påverkan på fladdermöss (140225).
- Hein, Gruver, Edward, Arnett. *Relating pre-construction bat-activity and post-construction bat fatality to predict risk at wind energy facilities. A synthesis.* Författarna har undersökt 97 vindkraftsanläggningar och konstaterat stor osäkerhet i de beräkningar om dödlighet som gjorts före uppförande av vindkraftverken. Här redovisas dödlighet om 12 – 80 djur/verk.
- Mathews, Richardson, Lintott, Hosken. *Understanding the Risk to European Protected Species (bats) at Onshore Wind Turbine Sites to inform Risk Management.* United Kingdom. De konstaterade dödlighet mellan 0- 5,25 djur/månad under Juli-Oktober. /övrig dödlighet ca + 15%/. De mest hotade arterna var Sydlig pippistrell (48.6%. *Pipistrellus pipistrellus*), Dvärgpipistrell (40.6%. *Pipistrellus pygmaeus*) och Brunfladdermus (10.7%. *Nyctalus noctula*). Enstaka fynd var Trollpipistrell (*Pipistrellus nathusii*), Brunlångöra (*Plecotus auritus*) och Fransfladdermus (*Myotis nattereri*). Riskerna ökade med antal vindkraftverk, men det fanns inget stöd för att dödligheten vid enskilda verk i en stor anläggning var högre än i en mindre anläggning. Vindkraftverk med längre blad innebar högre risk. Varje förlängning med en meter innebär en ökning med 18 %! Flygaktiviteten runt verken avgjorde dödlighetsrisken. Den mesta dödligheten uppstår under ≤5m/s vid marken. Vindhastigheten vid rotornivån är då 7-9 m/s. Rapporten visar också att dödsolyckor och skador uppstår upptill medelhastigheten <10m/s. Fladdermössens aktivitet varierar extremt dag till dag. Mycket långa undersökningsperioder erfordras därför för att erhålla en säker information om deras aktivitet. 81.5% av dödsfallen inträffade vid vindhastigheter ≤5

m/s och natt-temperaturer under 10°C. Rapporten visade också på osäkerheten vid bedömning av dödsriskerna, då det konstaterades olika dödsmonster för varje år och höga dödstal kunde observeras även för platser som bedömts ha låg risk.

Svea Hovrätt, Mark- och miljööverdomstolen har nyligen 2017-11-06, Mål nr M 3892-17, konstaterat att så kallad stopp-reglering inte är lämpligt i fall där fladdermustätheten är mycket hög och där sällsynta arter samt flera högriskarter har påträffats. *"Dessa omständigheter medför att villkor om stoppreglering inte minskar risken för skador i tillräckligt hög omfattning"*.

Länsstyrelsen Halland har redovisat samtliga fladdermusarter i Halland, i rapporten Kunskapssammanställning och vägledning 2016:11. Rapporten visar att Halland är ett artrikt län med totalt 14 fladdermusarter, däribland den rödlistade arten barbastell.

Båda sidor om Nissan kantas av vindkraftverk som får barriärliknande effekt. På västra sidan om Nissan runt observationsplatsen Digeshult ligger dessutom ytterligare två verk intill Ryssbol-verken (3 km), 3 verk (Öst, 3 km), 4 verk (Norr, 3 km), 7 verk (Nordväst, 4 km), 12 verk (Väst, 8 – 12 km). På östra sidan finns redan 6 befintliga verk med prövning av ytterligare 2 verk, samt tillstånd för 25 verk (Örken).

Eon:s undersökning (Ecocom, 2017) av fladdermöss konstaterar dessutom att det finns en koloni av dvärgpipistrell norr om Björkesjön. Denna kan bli inringad av de två ansökta vindkraftverken. Detta är ett definitivt hinder för etablering av mer vindkraft och hemställen har gjorts till tingsrätten om att hos EU-domstolen inhämta förhandsavgörande om inneslutning av en högriskart (dvärgpipistrell) och etablering av vindkraftverk i ett område som ingår i Åtgärdsprogram för barbastell (2015–2019), är förenligt med EU-rätt och EUOROBAT Guidelines 2015.

Då Nissan ska betraktas som en huvudled för migrerande arter mot kusten är det totala dödstalet i området närmare 10 gånger större än det som framkommit vid eftersöksrapporten vid de sex Ryssbol-verken. Beräknat dödstal är 6,5 fladdermöss per verk. Det kommunala bolagets försök att underkänna denna siffra är betänkligt. Bolaget äger dessutom tre verk vid Stjernarps gods utanför Halmstad, som torde vara viloplats för stor del av de fladdermöss som följer västkusten. Verken kan också betraktas som hälsofarliga då de på 175-225 m omger en permanent arbetsplats (bergtäkt) och emitterar mycket höga nivåer av pulserande energivågor som har allvarlig effekt på hjärta, hjärna och kroppsorgan.

Med tanke på den stora osäkerheten och de betydligt höga dödstalen för pipistrellarter och brunfladdermöss, måste kraven därför höjas då dödligheten ändå är oförsvarligt hög för att tillåtas.

Den kumulativa effekten under migrationen är extremt stor för dessa arter och Nissadalen utgör en typisk flygled mot kusten. Det ska också beaktas att stopptiderna för att få ned hastigheten till "idling"-fas kan vara mycket lång och svårkontrollerad. Exempel finns där bolagen inte följt kriterier för nedställning av mode, vilket medfört att domstol ålagt berört bolag att redovisa löpande effektuttag. Detaljerade anvisningar behövs för hur beräkning av medelvärde för stipulerade 10 min ska ske och styra enheten, vilka tider som gäller för sol- och solnedgång på den specifika platsen, krav på direkt cut-off, effektredovisning etc. Den amerikanske rapporten rapporterade dessutom att "idling"-fasen hade samma dödlighet som höjd "cut-in"-hastighet. Det finns dessutom flera andra åtgärder som skulle kunna sänka dödligheten, genom observation av meteorologiska omslag mm.

Mätningstrustning för fladdermössens aktivitet skulle kunna vara verktyg med tanke på de kraftiga variationerna år från år. Även flygperiod på våren bör omfattas av driftstopp.

Nyctalus passes in relation to time of night, temperature and wind speed

Curtailment to operate:

Mid-April to mid-October
 Within 3 hrs of sunset/rise
 Wind speed <6m/s
 Temperature >8°C

=82.9% of *Nyctalus* activity
 =69.8% of bat activity

Temp	Wind speed (m/s)								Total	% of all passes
	0-1	1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8		
7		2			2				4	89.6%
8			1	2					3	88.4%
9	1		5						6	87.5%
10		5	4	3					12	85.7%
11	1	1	2	1	1				6	82.0%
12		5	11	7	1		2	1	27	80.2%
13		8	12	6	4	1			31	72.0%
14		6	6	8	11	1			32	62.5%
15	1		15	21	11	5		1	54	52.7%
16			1	13	21		8	1	44	36.3%
17		3	4	28	3			1	39	22.9%
18		4	4	2	3	4	2		19	11.0%
19		1	2	2		7	2		14	5.2%
20					1				1	0.9%
21						2			2	0.6%
Total	3	35	67	93	58	20	14	4	294	

% of all passes
 0.9% 11.6% 32.0% 60.4% 78.0% 84.1% 88.4% 89.6%

Total passes recorded at turbine locations 328
 Percentage of passes within shaded area (>8 degrees, wind speed <6m/s) 82.9%

Det gråa fältet visar att 83 % av registreringarna skedde vid vindhastighet < 6 m/s och temperaturen > 8 0C under tre timmar mellan solnedgång och soluppgång. Detta är för lågt med tanke på att denna hotade art också är dagaktiv och på de långa flyttsträckorna längs vindkrafttäta områden. En samvetsgrann tolkning borde därför vara minst vindhastighet 8 m/s och temperatur >8 °C.Vi hävdar att de skärpta krav som vi anger är minimikrav för att i detta läge leva upp till Miljöbalkens principer för försiktighet och lokalisering. Dessa beslut ska i enlighet med EU:s SMS-direktiv för upprättande av ett nationellt program som fastställts av regeringen i samråd med allmänheten och teknisk expertis. Det är därför helt oacceptabelt att i detta läge fastställa länsvisa regelverk. Arbetet måste också samordnas med Energimyndigheten och Naturvårdsverkets projekt för ny nationell Strategi för vindkraft och EU:s Action Plan. Detta läge är därför en sådan situation där lagstiftaren ansett att Miljöbalkens försiktighetsprincip ska tillämpas, varför tingsrätten kan omforma kriteriet i enlighet med EUROBAT Guidelines 2015 och EU:s Habitatdirektiv, i avvaktan på nationella och internationella regelverk som ska ha färdigställts före 2024. Vi kan då också få igång en effektiv tillsynsverksamhet för andra befintliga anläggningar. Den pågående decimeringen av vissa arter strider också mot Artskyddsförordningen och har sannolikt redan negativa effekter på ekosystemen, som nu belastas av dubbla svärmningar och invasiva insektsarter.